

*Jose Miguel Arbizu Lizarraga*  
*Etxarri Aranatz, Nafarroa (1932)*

Aurkibidea

## **Biografia**

Jose Miguel 1932ko urriaren 3an jaio zen.

## **Zintak**

### **ETX-035**

- **Proiektua:** Etxarri-Aranazko ahozko ondarea
- **Elkarrizketatzailea(k):** Labrit Multimedia
- **Data:**
- **Iraupena:** 52 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Labrit Multimedia

## **Pasarteak**

### **1. Jose Miguelen jaiotze data**

- **Erref:** ETX-035/001

- **Iraupena:** 0:00:38. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:00:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

**Gaia(k):**

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

**Laburpena:**

Jose Miguel 1932ko urriaren 3an jaio zen.

**Transkripzioa**

- Jaiotetxa...
- Hemen jeyo ni, ni e, hemen e "el año treinta y dos". "Mil novecientos treinta y dos" jeyo ni.
- Ze egunetan?
- "Octubre", nola esaten da ba "octubre" eztakit esaten.
- Lasei, lasei, urria.
- e?
- Urrie, urri.
- "Tres de octubre de mil novecientos treinta y dos", erderas. Gero jarriko duzu euskeras oo...
- Bai, lasai.
- Bai.
- Eta ze, etxe hontan?
- Bai, bai, bertan.
- Ber(e) hontan.
- Bai bai, lau generaziyo daabizkigu. Lau generaziyo. Bai.

**2. Aitona Ameriketara egon zen artzain**

- **Erref:** ETX-035/002
- **Iraupena:** 0:07:45. **Hasi:** 00:00:38. **Bukatu:** 00:08:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

**Gaia(k):**

- Diaspora » Lana diasporan » Artzainak eta kanperoen diasporan
- Diaspora » Euskaldunak diasporan » Diasporatik itzulera
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

**Laburpena:**

<p>Jose Migelen aitona artzain egon zen Ameriketara 19 urtez. Alargun geratu zenean bueltatu zen bere semearekin (Modesto). Aitona unanuarra zen, eta bere ilobarekin ezkondu zen. Ondoren, alargun geratu zenean, bere lehengusina batekin ezkondu zen, eta lau seme-alaba gehiago izan zituzten.</p>

**Transkripzioa**

- Bueno, hemen gauz asko pasatu die. Hemen e ixtoi bet badau e, Ameiketara yondu zan aittuna. Artzei. Hemeretzi urte. Gero... han alargun gelditu zan, eta etorri zan seme (b)atekin honutz, lendabiziko matrimonyokue, ta beste ixtoi dau hor beye ez dakit /eztakit/ meezi duben o ez. Beye, konbeni da e, gauzok... Beira, e a ver konbeni ez palen bada, ez diau /eztiau/ sartuko beye istoye izeteko biher dan bezela, Ameriketa fan zan. Argentinaa. Zona Mercedes o bat da. Zona han. Da han zauden, han zauden ya arzeyek urte asko, urte asko zittubienak han, eta

Veremundo zan. Hango hure, hangue. Hure zan Veremundo, unenuarra. Eztakit interesatzen duúzun...

- Bai, bai, bai, bai, bai. Segi.

- Unenuarra zan. Orduben e, alargun geldittu zan, beye nola izendu zan harren ezkontza? Horrek'e badu e, beera ixtoirako baliyo du e. Kartaan bat, o nolabeittere eztakit, segur aski jakinko zen ixkiitzen, garei hartan.

Unenura, karta exkribittu... bueno eztakit, erderas ta een zuben ezta. "A ver" bazeon ya, zengati klaro, pixkat aurriatu in neiz. Hango artzeyek zaudenak lenootik hemenguek esan emen zoonien Veremundos, han. Hi Veremundo, Unenuko hitze, nehi book, zengati guk nehi badiau, esaten diau Etxarrin. Haik esaten debie nehi bok. Ba, esan emen zobien: hi, gu bagiyuezek ya etxe aldia /txaldia/. Ya bueno, eitten zebien fortuna pixka bat, eta etorte, berrix itzultzen zien honutza. Da, nehi book, nehi bok da unenuarra e, hitza. Nehi book ardiyek salduko dazkik. Beye, artzei etxekue izenda aittune e, aitte, aittune hori bigotedune. Bueno, hala izendu men zan. Hala izendu men zan e, harrek e, diruik ez zen /eten/ uraiko, beye bankuek, españolai ematen zobien dirube, nehiku erraz hemengo euskaldun jendiei e. Da, nik pensatzen dut e, hori da nik eztakitena seguro nola dan. Beye, dirube sortu men zeen, yosteko ardiyek zengati, ardii zea, izen ardidune izenda Unenukua "pue", baa bazakiyen. Orduben hemeretzi urte ein zittuben horrek, gizon horrek, Unenun, oo Argentinan. Ta, ya, bee herrira hots ein /otseen/ zuben "a ver" balen bazegon neskaan bat nehi zubena fatie, beraakin ezkontzia. Bai, da hor ez da istoya akaatzen. Da, bueno harrek nehi zuben ya, bertan fameliye urai, oo, herriko neskan bat balen bazeon. Iguel inporta zakiyon...

- Edozein.

- Juana, Petra, Antonia, o Luisa. Ta, orduben e, illeba propiyuek, kontube atia zazu, nola biziko zien garei hartan /gareyartan/ e?. Ya "mil ochocientos..." ez dakit, zenbat urte momentu hortan. Ba, "a ver" nun naon.

- Bai, e.

- Osabak. E, bueno, ni, ni nehi dut herriko neskaat, da, jeitetxeko illeba batek /illebaate/ "directa" 'san emen tzion: osaba ne boo, hor niyuen, nioi fanko neiz osabaakin ezkontzia, Argentina. Bai, bueno hori hala izendu zan, hala izendu zan, eta ai, e gizona zan osaba, andriendako, klaro, emakume gazti hoi... Ta hortik izendu zan mutiko bat, Modesto, Modesto, lendabiziko matrimonyokue. Baliyo dizu honendako? Galdera eitten dizut.

- Zer, zer?

- Ai neizena esaten baliyo dizu?

- Bai bai bai, oso... oso ongi.

- Kontube atia zazu nola, nola biziko zien e, illeba propiyueekin. Eta illebak Unenuti erantzune eman tzion, alegiye, bea nehi bale bazuben bea fanko zala beakin ezkontzia. Osaba eta illeba. Horti yondu zan, matrimonyo hortatik, Modesto. Oso gizona gero honutza etorri zan, alargun geldittu zana han hil zakiyon andrie, nere aittunaai, eta hil zan, etor zan seme horrekin, nola esaten da? Osaba, e "tío sobrina" oo "tio y sobrino, sobrina" bai. Etorri zan ya hemeretzi urte pasatuta, etorri zan. Honutza berris, semi horrekin. Beye alargun, alargun, klaro. Orduben, matrimonyo hartakue zakan semi hoi, Modesto, beye berrix, ezkondu zan Uberteko emakuma[/e?] batekin. Ta harrekin, e, bi, bigarren aldi ezkondu, uraittu zittubien lau. Lau seme-alaba. Hoiten, hau, nere ama eta hori nere aitta, e. Orduben, baakizu ze pasatu zan? Berrix ee, lengusubek ezkondu zien. Lehena illeba, bigarren aldie, lengusube. Da hortik izendu zien, lau, matrimonyuen. Uherteko baserriko Amurgin daabiyena, guaño han dao han baserriye. Ta, lengusube e. Lehena illeba, eta bigarren... "Consanguinidad" erderas esaten dana, nik eztakit. Beye ez zan /ezan/ yondu... Nola izeten die gauze

raruek eta abar?

- Bai, igual bai, gaizki jaiotzen diela.

- Ez, ez, ez, e. Kontube atia zazu, zein gertu, zauden e, konsanginiñadi(y)ek eta abar e. Bueno, ordub en e, ya, aittunek hau yoos zuban. Handi etor zanien, hor e, borda bat dau, borda. Da hori beste ixtoi be(t) da.

### 3. Aitonaren borda

- **Erref:** ETX-035/003
- **Iraupena:** 0:02:40. **Hasi:** 00:08:23. **Bukatu:** 00:11:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

#### Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua
- Diaspora » Euskaldunak diasporan » Diasporatik itzulera

#### Laburpena:

<p>Ameriketatik bueltatu zenean, aitona borda bat erosi zuen. Garai hartan Lizarrustin "alkohol met&iacute;lico" egiten zuten eta Madrilera bidaltzen zuten.</p>

#### Transkripzioa

- Ya, aittunek hau yoos zuban. Handi etor zanien, hor e, borda bat dau, borda. Da hori beste ixtoi be(t) da. Nehi badezu /baezu/ kontatuko dizut, beye eztakit.

- Nungo borda da?

- Be, hori zan hemen eetten zebien Lizarrustin, hemendi fanda Ataun aldea, alkohol mitiliko, uste det /ustet/ pronunzietzen dala. Egurre zapaldu, eztakit nola dan, eta salda bat atiatzen zebien da Madrille bieltzen zebien. Madrille, gareyartan e, beti gipuzkuarrak zien e, gipuzkuarra beti aurreti fan da e gauz askotan. Ordub en, ein zubien borda hori, borda hori nola dau hor, hemen ezkerretati eztakit fijetu zan. Da, ordub en, trena zegon uaño urte asko zittubela. Ez zittubela. E, ein biherra, trenbidea ein zana Iruñetik Alsasura. Madrilleko kontatu arteko berris Alsasu. Gero, fateko ya ordue goia Madrildik e, frontera einda zion bideberriye Alsasun, beye hemen ez giñakan trenbiderik /trenbideeik/. Ordub en kontaktu Iruñetik izendu zan haik eta, haik eta Alsasua harrapatu artio, trena ya Frantzira, ta Frantzitik aldi honta ta dena. Bueno hori da, beste "mil ochocientos sesenta y tantos" oo eztakit, seguro eztakit hori. Jakin dezaket, e! Ta bueno, ya, aittunek pensatu zuben, hemen bizi ber giñela. Hori yoos zubenien, etxe txar bat, behera /bia/ botata, botata dau, hautsita dakau. Are permisoon bat o zerbei balitzeke, beye jendu ein ber diau hori. Ordub en ya, ordues kio, izendu gaa, guk geok, ya. Beye nere ama ezkondu zan, nere ama ezkondu zan, senidi hoiten. Da Modestok zuben nehi izendu lendabiziko matrimonyokuek hemen gelditzie, harrek nehi zuben beste bizimodu betengati zan, langille amurretube osaba, lendabiziko matrimonyokue. Eta gero seittu zuben hemen beste lau senidiok, eta aittune ta amiñe. Aittune arakildarra, Uharte Arakilgua e. Ze istoye zu! Ze istoye! Ez dakit hartzen aiko zan...

- Bai, bai. Baiño, etxea zeñek ein tzun?

- Zer?

- Etxe hau. Zeñek eraiki zuen hau?

- A bueno hau...

- A, bale, bale...

- Hau beste etapa da.

- Lehenengo borda hori zen.
- Ba, ba, bai, ai ga harrekin. Istooya[/e?] segitzen ai neiz pixka bat.
- A, bale, bale, bale. Segi, segi.
- Bueno, gero gerra etorri zan.

#### 4. Guda garaiko bizitza

- **Erref:** ETX-035/004
- **Iraupena:** 0:05:47. **Hasi:** 00:11:03. **Bukatu:** 00:16:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

##### Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » lhes egin beharra
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

##### Laburpena:

Guda garaian, bere aitak eta bere senideak marrazketa lineala zekiten. Ez zuten lur asko, baina eskolara joan ziren. Guda garaian, bere gurasoak Bizkaira joatea erabaki zuten. Arrigorriagan bizi izan ziren familia guztia. Bere aitak kiste bat zuen, operatu egin zuten, eta handik hilabete ingurura hil zen enbolia baten ondorioz. Jose Miguelek bederatzi urte zituen. Orduan, berriz bueltatu ziren baserrira.

#### 5. Bere ama alarguntzean berriz ezkondu zen

- **Erref:** ETX-035/005
- **Iraupena:** 0:03:01. **Hasi:** 00:16:50. **Bukatu:** 00:19:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

##### Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

##### Laburpena:

Etxe zaharrean bizi izan ziren urteetan. Etxean inkilinoak zituzten, eta sei hilabete itxoin behar izan zituzten etxera bueltatzeko. Bere ama alargun gelditzean beste gizon batekin ezkondu zen.

#### 6. Jose Miguelen senideak

- **Erref:** ETX-035/006
- **Iraupena:** 0:01:32. **Hasi:** 00:19:51. **Bukatu:** 00:21:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

##### Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

##### Laburpena:

Hiru anai-arreba dira eta bera da zaharrena. Bere amak herentziaz jaso zuen etxea.

## 7. 'Concentración parcelaria'

- **Erref:** ETX-035/010
- **Iraupena:** 0:02:07. **Hasi:** 00:24:51. **Bukatu:** 00:26:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

### Laburpena:

<p><em>Concentraci&ocute;n parcelaria</em> egin zuten erosita zeuzkaten lur guztiak elkartzeko. Bankuak eman zien dirua. Lurren % 80a aziendarentzako zuten. Esne-behiak dauzkate.</p>

## 8. Arroparen garbiketa

- **Erref:** ETX-035/012
- **Iraupena:** 0:00:16. **Hasi:** 00:27:01. **Bukatu:** 00:27:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

### Laburpena:

Arropa garbitzera Lizarrustiko errekarara joaten ziren.

## 9. Elektrizitatea

- **Erref:** ETX-035/013
- **Iraupena:** 0:00:23. **Hasi:** 00:27:17. **Bukatu:** 00:27:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura

### Laburpena:

Hasieran ez zuten elektrizitaterik. Gero jarri zuten.

## 10. EHNEn fundatzailea

- **Erref:** ETX-035/015
- **Iraupena:** 0:00:26. **Hasi:** 00:28:08. **Bukatu:** 00:28:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

### Laburpena:

EHNEn fundatzailea da Jose Miguel, eta, garai hartan, asko mugitzen ziren bilerak egiten.

## 11. Eguzki-loreak

- **Erref:** ETX-035/017
- **Iraupena:** 0:00:37. **Hasi:** 00:30:08. **Bukatu:** 00:30:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Ohiturak eta sinesmenak

### Laburpena:

Lehenago etxeetan eguzki-loreak jartzen zituzten gauza txarrak aldentzeko.

## 12. Familia giroa

- **Erref:** ETX-035/019
- **Iraupena:** 0:02:46. **Hasi:** 00:31:08. **Bukatu:** 00:33:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

### Laburpena:

<p>Asko gustatzen zaio baserriko bizitza. Familian giro oso ona dute, eta askotan elkartzen dira beraien etxean familia osoa.</p>

## 13. Jose Miguelen emaztea

- **Erref:** ETX-035/022
- **Iraupena:** 0:01:07. **Hasi:** 00:37:27. **Bukatu:** 00:38:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

### Laburpena:

Bere emaztea, Anttoni, inklusakoa da. Bost urte egon ziren elkarrekin ezkondu aurretik. Garai hartan erlijioak indar gehiegi zeukan.

## 14. Erljioaren garrantzia garai hartan

- **Erref:** ETX-035/023
- **Iraupena:** 0:02:33. **Hasi:** 00:38:34. **Bukatu:** 00:41:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra

### Laburpena:

Garai hartan erlijioak indar gehiegi zeukan. Jose Miguel denborarekin ohartu da eta gaur egun ez dago ados elizaren gauzekin. Garai hartan ezjakintasun handia zegoen eta dena zen bekatu.

## 15. Gerra garaiko gosea

- **Erref:** ETX-035/024
- **Iraupena:** 0:01:37. **Hasi:** 00:41:07. **Bukatu:** 00:42:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

### Laburpena:

Gerra ondoren, miseria handia pasa zuten. Ogi gosean egon ziren denbora luzean. Bere ama ez zen ongi moldatzen Anttonirekin; jenio handiko emakumea zen.

## 16. Errotak itxita

- **Erref:** ETX-035/025
- **Iraupena:** 0:01:48. **Hasi:** 00:42:44. **Bukatu:** 00:44:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Errota

### Laburpena:

Gipuzkoa beti egon da Nafarroa baino aurreratuago. Garai batean, errota guztiak itxita egon ziren, eta Ataunera joaten ziren.

## 17. Ogia

- **Erref:** ETX-035/026
- **Iraupena:** 0:01:56. **Hasi:** 00:44:32. **Bukatu:** 00:46:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Garia

### Laburpena:

Etxe guztietan egiten zen ogia garai hartan. Denbora luzea egon ziren taloa jaten ogirik ez zegoelako. 10 egunerako egiten zuten ogia eta zati bat legamietarako gordetzen zuten.

## 18. Lanabesak

- **Erref:** ETX-035/030
- **Iraupena:** 0:02:29. **Hasi:** 00:48:54. **Bukatu:** 00:51:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Baserriko tresnak
- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

### Laburpena:

Garai hartan dena eskuz egiten zen. Gogorrena bazterrekoa izaten zen eta horregatik indar gutxien zeukanak erdian jartzen ziren. Tresnen izenak: Laiak, braban (hitz frantsesa).



**CC-by-sa | Ahotsak.eus**

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com